

כ-3700 פנינים ב-2 הנכרים יחד

פרשת מטות

גזיון 2 -

חלק מהענינים שגידונו בספר

- 2478 אין איסור לעשות - שיעשה איסור למפרע
- 2487 גם 'שבט לוי' הלך למלחמת מדין
- 2491 הארון הי' מכלה באויבי ישראל
- 2492 ויצבאו על מדין כאשר צוה ה' - שלא להקיף מד' רוחות
- 2496 כל צד צריך להשתמש רק בנשק שלו - עשו חברב, ישראל בתפילה
- הר"מ הביא: ש'בוועל ארמית' היא נהרגת דילפינ מ'בנות מדין' - ק' דשם ע"כ
- 2505 'הוראת שעה היתה', דגם 'ראויה' נהרגה?
- 2511 זאת 'חקת התורה', תינה זאת חקת 'גיעולי נכרים' - אבל זאת 'חוקת התורה'!?!
- מלחמת 'סיחון' קדמה למלחמת 'מדין' - ומדוע הוזהרו על בליעת איסור, רק במלחמה השני'?
- 2512 השיטה העשרונית - וחלוקת שעות לשש
- 2516 מדין 'בליעת כלים' - למדו אנשי הצבא 'כמה חמור הוא ההרהר'
- 2517 טעם נפלא מהגרח"ק, מדוע אחר שאמרו: שיש להם מקנה, וארץ גושן 'מתאימה להם', שתקו
- 2520

וה' יסלח לה (ל ו)

א"ק, צ"ב מה הבטחון שה' יסלח לה.*
ואולי יש לפרש [בהקדם] עפ"י הגר"ז [כתבים] שאמר על הפסוק (שמות לג יח): 'וחננתי את אשר אחון' ורחמתי את אשר ארחם** דהכוונה שיהיו הרחמים מעתה [שעת כריתת הברית עם משה] מוכנים לפעול [וכנראה יש בזה מעלה].
ואפשר שגם אצלנו כן הוא: שהואיל ולא חטאה במעשה - כי אם במחשבה, לפיכך תהא הסליחה 'מזומנת לה', אם תחזור בתשובה.

[אמנם גם עתה אין 'בטחון' שה' יסלח לה, עכ"פ מיושב הל' שמשמע ממנו שיש כאן 'התקדמות לקראת החוטא'].

* דמשמע כאילו הסליחה כבר מזומנת אצל הקב"ה [צ"ק פתוח] לסליחה, ואין הדבר כך, אלא אם תעשה תשובה כהוגן.
** וכמו יאמר אדם: אוכל הלחם אשר אוכל, אשתה השתיה אשר אשתה [שהוא הכפלה שאין לה מובן].

אחר תאסף אל עמך (לא ב)

■ אין חכמה ואין תבונה ואין עצה נגד ה' (משלי כא ל)
כתוב שיהושע דחה את כיבוש המלכים, כדי שיאריך ימים, אך לא הועיל לו - ואדרבא בדבר הזה נתקצרו ימיו, וכן הוא בתנחומא: שחי ק"י שנים, למרות שהי' אמור לחיות כרבו משה ק"כ שנים.

והכי איתא התם, 'בשעה שאמר הקב"ה למשה: 'נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך', אף על פי שנתבשר 'בשורת מוות', לא אחר משה הדבר, אלא נודרו, כמו שנאמר: 'וישלח אותם משה'.

אבל יהושע, כיוון שבא להלחם עם ל"א מלכים אמר: 'אם אני הורגם מיד, מיד אני מת, כשם שעשה משה רבנו', התחיל מעבך במלחמתם, שנאמר: 'ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה', אמר לו הקב"ה: 'וכך עשית, הריני מקצר שנותיך' שנים".

ושלמה אמר (משלי יט כא): 'רבות מחשבות בלב איש, ועצת ה' היא תקום' [ע"כ מתנחומא].

אחר תאסף אל עמך (לא ב)

■ נצטווה משה להלחם בפעור אחר מותו
מדוע אמר אחר [חסר ו"] - ולא אמר ו'אחר'?
א"ק, ואפשר ששר של מדין קשור לע"ז של פעור [ולכך בחרו מדין להחטיא את ישראל בבעל פעור], והנה מצאנו בגמ' (סוטה יד): שנקבר משה מול בית פעור (דברים לד), לכפר על עון פעור. ובתוס' (שם) אמרו: 'ששיקע משה את פעור בקרקע עד חוטמו'**.
* ולקמן עה"פ (לב לב): 'נחנו נעבור חלוצים', הובא ישוב נוסף 2532.
** וכך מביא תוס' (סוטה יד) ומדרש אגדה, בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב, באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטר ולחזכיר עוון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמה רבינו שיקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה חוזר ונשקע למקום ששיקעו משה רבינו. [הרי שיש 'כח הנמצא אצל משה' - לנצחו ולשקעו בקרקע].

אגב - 'עוד זאת' זכה משה - לקיים מצוה גם אחר מותו!?

איש כי ידר נדר (ל ג)

■ הסבר נפלא מהסטיפלער כיצד מועילה 'שבועה' לזרז קיום מצוה - וזה אף שאין שבועה חלה על המצוה?

גמ' (נדרים ח): מניין שנשבעים לקיים את המצוה, שנאמר (תהלים קיט): 'נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך', ומסיק דאף שאין שבועה חלה על דבר מצוה, מ"מ שרי לאיניש [לישבע, כדי] לזרוזי נפשי.

שואל הסטיפלער, אם לא חל השבועה, היכן כאן 'לזרוזי'? ומתוך: שדרך אדם לעבור איסור, כאשר 'ממציא לעצמו אופני היתר', שמשום כך וכך' [ובפרט במקרה שעומד לפניו] - אין כאן את המצוה, וכאן נכנס לתמונה הנדר, שאומר: אם כך שאין אתה מצווה מחמת המצוה, א"כ חל עליך הנדר, ונמצא שיש כאן זירוז שפיר.

כגון: אדם שנשבע שיקום מחר, 'שעה קודם התפילה' ללמוד, והנה כאשר הגיע הזמן לקום, הוא אומר: בעצם 'אין כאן מצוה כלל', כי אם אקום מוקדם - נמצא שאהי' עייף במשך היום, ויפגע הלימוד 'במשך היום כולו', ומסכם לעצמו: מצוה אין כאן [כפי שהסביר לעצמו ב'טוב טעם' שיפגע הלימוד], שבועה גם אין כאן [דאין שבועה חלה על דבר מצוה], נמצא דיכול אני להמשיך לישון, וכאן אומרים: לו 'פך ענה כך'! אם אין כאן מצוה - נמצא דהשבועה חלה, והרי אתה חייב לקום! נמצא דיש בשבועה זירוז שפיר.

ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו ונשא את עוונה (ל טז)

רש"י, הוא נכנס תחתיה. למדנו מכאן: שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין:

א"ק, וצ"ב מאי קאמר: הרי גם עבירה בשוגג צריכה כפרה*, וא"כ האשה צריכה כפרה - למרות היותה שוגגת.

ואמנם הבעל, יש לו איסור 'לפני עיור', ובודאי 'ישלם' על לאו זה ככל איסורים שבתורה. אבל במה מתבטא, ש'הוא נכנס תחתיה'?

ונראה ע"פ ה'תומר דבורה'**, שהמשחית הנוצר מן העוון צריך להשחית [ול'זון עצמו'] מעושה החטא - וכאן תחת שיפנה [המשחית] אל האשה - יפנה אל הבעל. [ואפשר שמכאן 'בנין אב' לכל המכשילים את חבריהם באיסור].

* והרא"י שבשוגג [של חייבי כריתות] מביאים חטאת להתכפר על השוגג.

ולא עוד אלא שעד שלא מביאים כפרה, באים על האדם 'יסורים, שהרי נתנה התורה קרבן 'אשם תלוי', שיגן על האדם כשחטא בשוגג [במקרים שאינו יכול להביא קרבן].

** הובא עה"פ (בראשית ד יג): גדול עוני מנשוא 73.

וה' יסלח לה (ל ו)

רש"י, ואם המופרים* צריכים סליחה - ק"ו לשאינם מופרים [שיש בהם גם מעשה], ומקורו בגמ' (קידושין פא).

א"ק, צ"ב מה רצה לומר בזה: הלא גם בלא ק"ו צריכים סליחה - שאינם גורעים ממופריים.

ואם רצה לומר שצריכים לבקש סליחה 'חזקה וגדולה יותר', האך שמעינן לה, הלא 'דיו לבא מן הדין להיות כנידון'. ואולי 'כלפי שמיא' - לא אמרינן דיו.

* שיש בהם מחשבת חטא בלא מעשה.

ואפשר שהמלחמה ב'שר של פעור', נעשתה אחר מותו של משה, ולכן אמר 'נקום' מתי תהא נקמה זו? 'אחר תאסף', אחרי שתמות. [מלחמה נוספת, מלבד המלחמה שעשו י"ב אלף].

ויהיו על מדין (לא ג)

א"ק, ולא אמר וילחמו עם מדין [כאשר אמר בעמלק (שמות יז ט): וצא הלחם בעמלק].

לפי ששם נלחמו ב'כלי מלחמה' [ומשה התפלל]. אבל כאן מחצה התפללו ומחצה לחמו [ראה בפסוק הבא (לא ד): 'אלף למטה'].

והואיל ועיקר הנצחון מחמת המתפללים - שייך יותר לומר 'ויהיו', לשון שיהיו ממונים על 'ענין המלחמה' [להתפלל].

אלף למטה אלף למטה (לא ד)

■ מדוע נשלחו אלף להתפלל במקום המלחמה - ולא התפללו בתוך המחנה?

נתבאר במדרש (במדבר כב ג): שמכל שבט נשלחו ב' אלפים, אלף לעמוד במלחמה, ועוד אלף להתפלל עליהם.

ותמה רבי יחזקאל לעוויגשטיין (אור יחזקאל ח"ד - אמונה, עמ') כמה תמיהות

א. מדוע נשלחו אלף המתפללים למקום המערכה, הרי מן הראוי להעמידם בתפילה בבית הכנסת?

ב. מדוע שלח 'אלף' מתפללים מכל שבט, ולא היה סיפק ב'מנין' מתפללים, ומה גם שהיו יכולין לסמוך על תפילות כל בני ישראל, ומדוע הוצרך לייחד את האלף שיהיו מכל שבט ושבט?

ג. על כולנה יש לתמוה, הרי מלחמה זו 'מלחמת מצוה' הייתה - שציוה הקב"ה למשה 'נקום' נקמת בני ישראל מאת המדינים, והקב"ה הוא 'איש מלחמה' ומה מקום יש לתפילה ותחנונים על נצחון המלחמה?

וביאר הגר"י, שאכן, הקב"ה בעצמו ניהל את מערכת המלחמה, אלא שהאדם בטבעו נוטה לחשוב כי 'כוחו ועוצם ידו עושה לו את החיל', וכדי להצילם ממחשבות אלו שלח משה אלף מתפללים - כמספרם המדויק של עורכי המלחמה בפועל, שיתפללו בסמוך להם, וכאשר יראו 'אנשי המלחמה' בעיניהם את המתפללים, שוב לא ייחסו את הנצחון לעצמם אלא ל'אדון הכל'. [כי האדם קרוב למראה עיניו - ולא מספיק שיוודע 'בלא ראות'] שבתוך המחנה מתפללים עליו, כי אז עדיין יכול הוא לחשוב 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל'].

וימסרו מאלפי ישראל (לא ה)

י"ב אלף התפללו ועוד כנ"ל לחמו / אמר הגר"י 'אלישיב' ומה בזמנם [דור דעה] הוצרכו כך - בדורנו על אחת כמה וכמה, שצריך אלפי 'חיילים' בישיבות שילמדו ויתפללו!

וימסרו מאלפי ישראל (לא ה)

רש"י, להודיען שבחן של רועי ישראל 'כמה הם חביבים על ישראל', עד שלא שמעו במיתתו, מה הוא אומר: 'עוד מעט וסקלוני', ומשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן.

הגראי"ל, והלא אמרין בגמ' (כתובות קה): אמר אביי, ת"ח שאוהבים אותו בני העיר, חסרון הוא, לפי שאינו מוכיח להם? ועוד למה הוזכר, שבתחילה רצו לסקלו?

אלא שחזק מתורן בחבירו: דאין לומר שחביב להם משה 'לפי שאינו מוכיח' - שהרי כל עוד הוא חי רצו לסקלו.

ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב (לא ח)

פרש"י, נתנו לו שכר 'משלם' ולא קפחוהו.

א"ק, צ"ב מאי האי לישנא [משלם], וכי 'לשון חידודין' כתיב כאן?! [כלומר שנתנו לו תשלום 'מושלם' 'בריבית דריבית', 'תשלום באבי'.....].

א. ואולי נפרש ע"פ השפתי חכמים, שפירש 'משלם' 'משלהם', כלומר שהשתמשו בחרב ה'שייכת לעשו'.

א"ק, ויהי [בדוחק] הפירוש 'ולא קפחוהו' פי' ולא הוי [השימוש בחרב] גזל בידם, שהרי הוא הקדים ליטול כלי אומנות ישראל.

א"ק, ויש קצת סמך לכך ששייך לשון 'גזל' כאשר ישראל משתמשים בחרב של הגוים, שנאמר (בראשית מט): 'כלי חמס מכורתיהם', הרי שכינה יעקב את השימוש בכלים הללו בל' גזל 'חמס' [ל' 'קפוח' מתאים על גזל, 'קפחת את הרועה' (יומא פג)].

ב. שו"ר, דאיכא גמ' (סנהדרין קו), אמר רב שקיימו בבלעם ד' מיתות ב"ד, ואולי זה הכוונה 'שכר מושלם'.

וביאו את כל השלל אל משה (לא יב)

■ כתב רש"י, שלא נחשדו 'אנשי הצבא' על הגזל - ומאידך, כתיב: 'אנשי הצבא בזו איש לו'?

רש"י שלא נחשדו על הגזל.

א"ק, ומאידך כתיב (לא ג): 'אנשי הצבא בזו איש לו', הכיצד?

א. תשובה: [אולי י"ל] תחילה הביאו הכל [מטלטלין, בהמה ונפש אדם] אל משה, והורה להם משה [ל'אנשי הצבא']: שיחזיקו לעצמם את המטלטלין, ובכך אתי שפיר, 'אנשי הצבא בזו איש לו', ואילו את הבהמות ונפש אדם חילקו ככתוב.

ב. שו"ר רבי יוסף בכור שור, שאומר: הודיע שרק שרי האלפים והמאות הקדישו הזהב - אך שאר אנשי הצבא השאירו הזהב ברשותם, וזהו (לא ג): אנשי הצבא בזו איש לו.

אגב, א"ק, נמצא שאנשי הצבא הרויחו ג' פעמים: א. קיבלו את כל הביזה של המטלטלין. ב. קיבלו חצי [כנגד כל העם] משאר השלל. ג. נתנו מעשר אחד מחמש מאות [ושאר העם נתנו הרבה יותר - אחד מחמשים].

לימוד זכות על 'עשירים קמצנים'

א"ק, ויש כאן 'קצת לימוד זכות' על 'עשירים מקמצים', שכאשר באים אליו בטענות: ראה כל האברכים מפרישים 'כסף מעשר' בדיקדוק מה'מעט שהם מתפרנסים' - ואתה 'איך לא תבשר' 'עשר שכמותך' שלא להפריש מעשר?!

יכול העשיר לומר: מפרשתנו רואים שחס הקב"ה על אנשי הצבא [שבזיתם גדולה] שיפרישו פחות מ'שאר העם' שקיבלו 'פירושים' מהביזה [כמובן שאין בטענה זו כדי לפוטרו ממצה שהוא מחוייב בה - אלא 'לימוד זכות' על מידת קמצנותו].

הן הנה היו לבני ישראל למסור מעל בה' (לא טז)

א"ק, מהו 'למסור מעל', ולא כתב 'למעול מעל בה'?

ונראה שהי' כאן 'מסורת של מעילה', והיינו שבנות מדין העבירו לבני ישראל, את דיני עבודה זרה והכפירה, כמין 'מסירת התורה' להבדיל.

וכל אשה יודעת איש (לא יז)

אף הקטנות נהרגו

ראויה להבעל נהרגת, מדוע?

ואולי הוי כ'מוקצה לע"ז', הואיל והקצום הוריהם, להחטיא את בני ישראל, וכבר כתב הר"מ (הל' עבדים פ"ט הל"ב): הגוי מוכר בניו לעבדים.

אל אנשי הצבא הבאים למלחמה (לא כא)

■ אנשי הצבא 'הבאים למלחמה' - ק' דיותר מתאים לכתוב: 'השבים מן המלחמה'?

קשה הלא המלחמה כבר נגמרה הרבה פסוקים קודם, וצריך לכתוב הבאים מן המלחמה.

א"ק, ונראה לתרץ ע"פ ה'חובת הלבבות' (שער יחוד המעשה פ"ה) שאמר החסיד, לחיילים השבים מן המלחמה: "שבתם מן המלחמה הקלה אל המלחמה הכבדה - היא 'מלחמת היצר', והנה אנשי החיל אמרו למשה: 'מידי הרהור מי יצאנו', וגם עתה לאחר שחזרו מן המלחמה עדיין ב'סכנת הרהור הם מצויים', על כן אמר 'הבאים למלחמה'.

והרמותם מכס ... מן הבקר ומן החמורים ומן הצאן

(לא כח)

א"ק, ולא הוזכרו סוסים גמלים?

ואפשר שסוסים וגמלים משמשים לילך למקומות רחוקים, ובהיותם במדבר לא הלכו ישראל הנה והנה [ולכן לא נטלו ממדין סוסים וגמלים]. אבל החמורים הוצרכו למשא, וכמד"א גמ' (בכורות ה): אין לך כל אחד מישראל שלא הוציא עמו ממצרים ביזה משא צ' חמורים.

להנצחות ובכל עניני הספר:

אימייל: 6916645@GMAIL.COM

כ-3700 פנינים ב-2 הכרכים יחד

פרשת מסעי

— גיליון 3 —

חלק מהענינים שנידונו בספר

- מדוע נקרא בתחילה 'פי' החירות' ואח"כ 'פני' החירות? 2542
- 'וישב על פי החירות' - טעם שנכתב 'וישב' [בל' יחיד]. 2543
- מיתה ברצון - מסירת נפש. 2547
- רש"י 'תאוה' ל' 'הסבה ונטיה', 'תאוה' ל' עד קצות. 2549
- מדוע מתוך ג' עבירות - דווקא 'רציחה' נידון באופן חמור ביותר [גלות, היתר להורג]? 2550
- מתי גוי גולה לערי מקלט. 2551
- אין ה'רוצח בשוגג' יוצא מעיר מקלט - ואפילו כשצריכים לו בפיקו"נ, היתכן? 2553
- מדוע יש לכה"ג להתפלל שיגמר דין הרוצח לזכות - אדרבא! שישלם על מעשהו. 2555
- אין רוצח גולה ברצונו מעצמו [להתכפר] - בלא שיחייבוהו ב"ד. 2556
- במעשה הרציחה - נקבע מי מהכהנים יזכה להיות 'כהן גדול'. 2558
- הרי תמיד ה'עונש' שווה לכל - ומדוע בגלות יש שגולה ל' שנים ויש גולה לשנה? 2560
- מדוע לא מצאו בנות צלפחד זיווג לפני גיל 40. 2564

◀ ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם ... ואלה מסעיהם למוצאיהם (לג ב)

וצריך ביאור היפוך התיבות?

'באר הפרשה' מביא: דלעיתים נוסע אדם למקום פלוני, ושם קרה לו צער ונזק. ואומר: הלוואי ולא נסעתי למקום זה, ולא ידעתי רע'.

אך באמת הדבר הפוך: שמחמת שנגזר על האדם שיקרה לו 'דבר רע', לפיכך הולכיכוהו לאותו מקום המסוגל לצער ונזק. [והוסיף שדבר זה מרומז בפסוק דלעיל].

מעשה באדם עשיר שהשקיע הוננו ביערות, ויום אחד ה' הכל 'למאכולת אש', וירד מנכסיו לגמרי, והי' אותו עשיר מתאנח, אוי לי שהשקעתי ביערות, אמר לו ה'בית הלוי': 'לא הפסדת את הונך מחמת שהשקעת ביערות - אלא הואיל ונגזר עליך להיות עני, לפיכך השקעת ביערות.

◀ וישב על פי החירות אשר על בעל צפן (לג ז)

■ מדוע נקרא בתחילה 'פי' החירות' ואח"כ 'פני' החירות בתחילה כתיב 'פי' ואח"כ (יג ח) כתיב: ויסעו 'מפני' החירות.

א"ק, ויש לומר בהקדם, א. כתב רש"י (שמות יד ב): ד'בעל צפון' נשאר כדי להטעות המצרים, שיאמרו: ש"יש בו ממש' יותר משאר האלילים, והראי' שהוא נשאר.

ב. 'פי' היינו, 'עוד לפני', כמו עומד על 'פי התהום' שענינו שיעדיין לא' נפל לתהום.

ואף כאן היו ישראל [פי החירות] 'רגע לפני' ה'שיחרור מאמונת ע"ז', לפי שראו ש'בעל צפון' שרד - בזמן ששאר אלילי מצרים נמחו.

וכמו ש'שרידותו' של 'בעל צפון' בלבדה את המצרים, לומר ש'יש בו ממש' - כך חלק מהיהודים לא היו ב'אמונה שלמה', מחמת זה.

אמנם אחר שטבעו המצרים בים, וגם 'בעל צפון' נשחת, שוב נקרא המקום 'פני החירות' - שבמקום זה נשתחררו מע"ז.

◀ ויסעו מאיתם וישב על פי החירות (לג ז)

■ 'וישב על פי החירות' - טעם שנכתב 'וישב' [בל' יחיד]

א"ק, הנה כתיב כל הזמן 'לשון רבים' ויסעו ויחנו, ומה זה שכתב כאן לשון יחיד 'וישב'?

תשובה: דכשיצאו ממצרים, במסי"נ יצאו [לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה], חלק יצאו בשמחה [לקיים מצות ה'], חלק יצאו בפחות שמחה [אך נלך אל המדבר נחש שרף אשר אין בו מים], וחלק ממש לא רצו לצאת ועשו זה, מחמת שכל 'עם' ישראלי יצאו ולא רצו להשאר לבד, אבל ה'רצון האמיתי' שלהם הי' להשאר במצרים, וכמו שנגלה מסתרי לבם, כאשר אמרו (יד ד): 'נתנה ראש ונשובה מצרימה', וכן אמרם (יא ה): 'זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם', 'בשבתנו על סיר

הבשר', [א"ק, אגב, 'נאכל' ל' עתיד, שעדיין קיוו 'שיזכו' לשוב למצרים ולאכלו].

לפיכך בכל מסעיהם כתיב: 'ויסעו ויחנו', לפי שלא הוששו כולם בדעה אחת, להתרחק ממצרים.

אבל כאשר ניתן להם המצווה [כדי להטעות את פרעה] וישובו ויחנו לפני פי החירות, לחזור חזרה לכיוון מצרים, הרי כולם היו שמחים 'יחד' לקיים הציווי [איש איש וטעמו עמו], לכך נאמר 'וישב', 'כאיש אחד בלב אחד'.

שו"ר בעל הטורים שאמר: שכולם הי' להם לב אחד לעשות כן על פי ציווי של משה, אלא שלא פי' מדוע בנסיעה מאיתם לפי החירות הי' להם לב אחד - יותר משאר מסעות.

וה'אבן עזרא' אמר ש'לשון יחיד' [וישב] מתייחס לענן או לעם ישראלי'.

◀ ויסעו מסיני ויחנו בקברות התאוה (לג טז)

הר צבי: רמז: המתרחק מן התורה, שוקע בקברות התאוה.

◀ ויעל אהרן הכהן (לג לח)

טעמא, מה שייך מיתת אהרן למסעי בני ישראל?

תשובה: שאף 'מיתת אהרן' - 'מסעי בני ישראל' הוא, וזה משום, שע"י מיתת אהרן נסתלקו העננים, ובא הכנעני, ומחמת היראה החלו בני' לחזור למצרים ואחר שחזרו ח' מסעות, החזירם שבט לוי, והואיל ואיכא בהני ח' מסעות גנותן של ישראל, לכך הזכירם ברמז, ע"י הזכרת מיתתו של אהרן.

◀ בחדש החמישי באחד לחדש (לג לח) / מיתת אהרן הוא ה'ארציטי' היחידי שהוזכר בתורה.

◀ ויעל אהרן אל הר ההר עפ"י ה' (לג לח)

■ מיתה ברצון - מסירת נפש

מסביר ר' אייזיק שר הרב מפונבז' ועוד, לפי שהיתה במיתה זו עבודת ה', שהיתה 'מיתה רצונית' [מסירת נפש], והי' בה 'קיום מצוה'.

א"ק, מצאנו [מעין זה - להבדיל] בגמ' (מו"ק כח): ברכי חייא 'אמצי לי' נפשי', לפי שהי' עוסק בתורה תדיר ולא הי' מלאך המוות יכול לקחת את נפשו, ובא מלאך המוות אל רבי חייא בבקשה שירחם עליו ויתן לו את נשמתו! ואכן רבי חייא נענה לבקשתו [ואיפשר ר' חייא למלאך המוות לקחת את נשמתו!].

◀ והתאוותם לכם לגבול קדמה (לד ו)

■ רש"י 'תאוה' ל' 'הסבה ונטיה', 'תאוה' ל' עד קצות

פרש"י, 'והתאוותם' - לשון 'הסבה ונטיה' * [וכן תתאן].

ובמקום אחר (בראשית מט כו) פרש"י, 'עד תאות' גבעות עולם - 'עד קצות' [וכתב שם: כמו 'והתאוותם לכם לגבול קדמה'. 'תתאו' לבא חמת].

א"ק ויתכן שזהו שורש המילה 'תאוה', שלבו מוסב ונוטה לרצונו, והולך 'עם רצונו' עד הסוף [כגון: יא ד 'התאוה תאוה'].

* שבקצה הגבול הצפוני תסובו את הגבול לצד מזרח (רש"י מפורש).

◀ וישב שם עד מות הכהן הגדול (לה כח)

■ אין ה'רוצח בשוגג' יוצא מעיר מקלט - ואפילו כשצריכים לו בפקדונו, היתכן?

ובמשנה (מכות יא) איתא: ואינו יוצא משם לעולם, ואפי' כל ישראל צריכים לו כיוצא בן צרויה / וצ"ב הכיצד תעמוד 'מצות גלות', במקום פיקדו?

א. תירוץ [על דרך המוסר] שהכוונה היא, שאין תועלת שיצא מעיר מקלט, כי 'לא מסתייע מילתא' שתהא תשועה לישראל על ידו.

ב. המשך חכמה אמר: 'אינו יוצא', פי' ש'על פי דין' אין הרוצח חייב [לצאת] לסכן עצמו [שיהרגו גואל הדם] עבור הצלת כלל ישראל / וחזק את דבריו מהא דאמר הקב"ה למשה (שמות ד יט): 'לך שוב מצרימה כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך', ומשמע דבלא שמתו, לא הי' חייב משה לסכן עצמו.

א"ק, אמנם בפשטות [אין הוכחה ממש, ד] הכוונה היא, שמבשר הקב"ה למשה שיצליח שליחותו בלא שיפגע ע"י דתן ואבירם.

א"ק, ובדומה לזה יש לפרש, שאמר שמואל: 'איך אלך ושמע שאלו והרגני', וצ"ב ומה בכך אם יהרגנו, הלא 'דבר נפלא' הוא לעשות רצון ה' ותוך כדי כך להקריב חייו? אלא שאמר שמואל: איך אלך באופן שתצליח שליחותי.

◀ כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול (לה כח)

■ הרי תמיד ה'עונש' שווה לכל - ומדוע בגלות יש שגולה לכ' שנים ויש גולה לשנה?

א"ק, הנה עונש ה'גולה' אינו שווה בכל: א. יש אדם צעיר שיש כח ברגליו לברוח לעיר מקלט - ויש זקן המומת [בידי גואל הדם] בדרך לעיר מקלט, ב. יש גולה ליום אחד - ויש גולה לכ' שנים, [הכל כפי אורך החיים של הכהן].

והנה בכל עונשים שבתורה 'תמיד' 'תמיד' העונש שווה 'בלא אפליה', וכיצד זה לגבי רציחה, יהיו עונשים שונים? *

וי"ל, שהציאה בכה"ג, הוא משום ש'מיתת צדיקים מכפרת', [וא"כ הכי פירושו: שמצד מעשה הרציחה, יש לרוצח לגלות 'כל חייו', אך כאשר ימות ה'צדיק', תכפר עליו מיתתו].

וא"ת בית שני שהיו בו ש"פ כהנים שלא היו צדיקים' [וכל אחד לא הוציא שנתו], איה כאן 'מיתת צדיקים'?

וי"ל, א. דכאשר יצא שלא כדין, מהשמים יסבבו על הרוצח צרות אחרות להשלים את צער הגלות שחסך שלא כדין. ב. או שהיו הכהנים מתמנים רק מעט זמן לפני יו"כ, והיו מתים 'בזמן קצר' אחר יו"כ, ואולי לא הי' בזמן מועט זה 'רציחות בשוגג', ואותם שהרגו בלא שהי' כהן, הרי הדין הוא: שנגמר דינו בלא כה"ג - אינו יוצא משם לעולם.

* וכן מצאנו [שכשהעבירה שווה, צריך העונש להיות דומה] בגמ' (יומא טו), שאלה אשה חכמה את רבי אליעזר: מאחר שמעשה העגל שווים, מדוע אין מיתתם שווה? [לאחר שיצאה אמר לתלמידיו], שאכן העונש לפי המעשה, דהיינו: זיבח וקיסר - בסיף, גיפף ונישק - במיתה, שמח בלבו - בהדרוקן, ע"כ. הרי ש[בעיקרון] 'הצדיק' ר"א את האשה החכמה, ואמר שאכן אין עונשים שונים - על אותו מעשה עבירה.

** ולא תימא [לענין אורך 'זמן הגלות'] דמן השמים יכונו את ה'עונש' לפי 'מדת השגה', דכאן לא שייך זה, לפי:

שהעונש חל ע"י 'רציחה' - שהוא 'מעשה עבירה', וכבר הבאנו 1353, שהקב"ה לא מביא לאדם 'מעשה עבירה' [יש בחירה] / מלבד במקרים מיוחדים דאיתא (שמות כא יג): 'האלוקים אנה לידו', והסברנו שם].

◀ ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות (לה לא)

ולא תקחו כופר לנפש אל עיר מקלטו (לה לב)

הפסוק הראשון מדבר ברוצח במזיד, והשני בשוגג.

טעמא, בכל חייבי מיתות ב"ד, לא הזהירה תורה על הצלת ה'חייב מיתה' ע"י כופר, ומ"ש כאן?

תשובה: דחידשה תורה ברציחה [גם במזיד] שגואל הדם ממית את הרוצח, וס"ד שיתנו ל'גואל הדם' ממון וימחול לו.

◀ זה הדבר אשר ה' לבנות צלפחד ... לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים (לו ו)

■ הוזהרה בת 'יורשת נחלה', שתנשא רק לשבטה - אך 'בנות צלפחד' הותרו להנשא לכל שבט, מדוע?

גמ' (ב"ב קכ). 'בנות צלפחד' הותרו להנשא לכל השבטים, שנאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים, ומה אני מקיים 'אך למשפחת אביהם תהיינה לנשים'? עצה טובה השיאן הכתוב.

א"ק, א. יש לשים לב, שהפסוק אינו כפשוטו, דבפשטות לומדים, שהכתוב הזהיר את 'בנות צלפחד' להנשא למשפחת אביהם, וזה אינו - כמבואר בגמ'.

ב. מדוע הותרגו 'בנות צלפחד' מאיסור זה, בעוד כל נשי דורם [היורשים נחלה] נאסרו להנשא לשבט אחר? ועוד מה ה'עצה הטובה', שינשאו למשפחת אביהם, וכי אין ת"ח כשרים בשבטים אחרים, שיכולות להנשא להם?

אומר המשך חכמה: שכתוב בגמ' (לעיל שם), שעפ"י 'דרכי הטבע', היו צריכים שלא ללדת, לפי שנישאו בגיל מבוגר מארבעים, אלא שנעשה להם נס וילדו.

והשתא, אם היו נישאות שלא לשבטם, לא הי' הקב"ה עושה להם נס, כדי שלא תסוב נחלה ממטה למטה.

ובזה מיושב הכל: א. הותרגו מהאיסור, כי בלא"ה לא יכולות לילד, ואין כאן הסבת נחלה [למ"ד 'ירושת בעל' מדבריהם]. ב. עצה טובה שע"י שינשאו לשבטם, יזכו לנס.

◀ כאשר צוה ה' את משה כן עשו בנות צלפחד (לו ו)

טעמא, הרי לא ציוו ה', אדרבא הרי אמר: 'לטוב בעיניהם תהיינה לנשים' / ואמרו בגמ' (ב"ב קכ): שבנות צלפחד עצמם הותרו להנשא לכל השבטים, ואמר בגמ', דמה שאמר הכתוב: 'אך למשפחת אביהם תהיינה לנשים', עצה טובה קמ"ל?

ותירץ: דעשו 'כאשר ציוה ה'', ששמעו בקול 'העצה הטובה'.

◀ ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן לנשים (לו יא)

■ מדוע לא מצאו בנות צלפחד זיווג לפני גיל 40

בגמ' (ב"ב קיט), גם קטנה שבהם לא נישאת פחותה מבת 40 שנה. ופרש"י שהיו מצפות להגון להם.

והנה אצלנו נוהגים לומר לבחור בן 40: ראה! התינוקות הנולדות היום כבר לא ראיות לך, שא עיניך וראה מה אתה בוחר מאלו 'הקיימות כרגע בשוק', ותפסיק לבזבז זמן.

וכן יש לשאול גם כאן, למה בדיוק הם חיכו?

ואולי, 'זיווגים הגונים' לא קרבו אליהם, לפי שיצא עליהם 'שם רע' מחמת אביהם ש'חילל שבת'.

עד שבאו ג' דברים שהעלו את ערכם בעיני הבריות: א. זכו שתאמר 'פרשת נחלות' על ידם (גמ' שם). ב. שאמר הקב"ה (כו ז): 'כן בנות צלפחד דוברות', ופרש"י - יפה תבעו: אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו. ג. שיש להם נדוניה [שהם יורשות נחלה].

אגב - צריך ביאור מהו 'אשרי אדם', הלא בכל דין תורה צד אחד צודק, והקב"ה מודה לדבריו.

ואפשר שהיו שאמרו: שבנות צלפחד מחבבות ממון, ולכן רוצות נחלה - והן אמרו: שאין כוונתם לשם ממון - אלא שהם רוצות 'מצוה', שלא יגרע שם אבינו, ודבר זה 'מסתרי הלב' הוא, ובא הקב"ה והעיד שכוונתם משום מצוה.

להנצחות ובכל עניני הספר:

טלפון 03-691-6645

אימייל: 6916645@GMAIL.COM

להערות על דברי התורה - רק למייל